

ETT TÄNKVÄRT VAL

VALUTGÅNGEN i Storbritannien med otvetydig seger för högern är ur sociologisk synpunkt ett slående argument mot socialistiska tankeschabloner. I olikhet med de kontinentala och nordiska socialdemokratiska partierna har visserligen Labour i England aldrig accepterat den marxistiska klasskampsdoktrinen. Men Disraeli upptäckte i sin roman 1845 »Sybil or the two nations» — tre år före det Kommunistiska Manifestet av Marx och Engels — den stora klassklyftan inom det framväxande industrisamhället. För övrigt anbefalldes Disraeli i denna roman, jämte kritik av den då mer eller mindre manchestermässiga liberalismen, sådana sociala reformer, som Bismarck förverkligade fyrtio år senare, varigenom den nutida socialliberalismens anspråk på faderskapet till socialpolitiken är historiskt oberättigad. Svalget mellan »the haves and have-nots» har i Storbritannien som annorstädes i den fria världen oavlåttligt utfyllts på så sätt att genom reallönens stegring och socialvårdens utveckling de forna proletärerna uppnått en trygg småborgerlig existens, medan en drakonisk skattepolitik dekapiterar alla förvärvade och än hårdare ärvda förmögenheter under det att mellangrupperna nedpressats till lägre levnadsstandard. Klasskampen har förty blivit ett urblekt begrepp, fastän den »begärens socialism», varom Pontus Fahlbeck skrev 1892 i första upplagan av sin klassiska skrift »Stånd och klasser», i de europeiska demokratierna alltjämt ger sig till känna genom massornas avund mot »kapitalisterna», vilken vidmakthålles av sådana Gregers Wehrle-typer som hos oss Ernst Wigforss med hans demagogiska »ideale Fordring».

Emellertid kan icke bestridas att även i våra dagar realiter en social gränslinje förefinnes, som formellt markeras av anslutningen till arbetarrörelsens olika organisationer. Lika litet råder något tvivel att de organiserade lönearbetarna i Västeuropas flesta stater ha majoritet bland de röstberättigade medborgarna. Man må begrunda, att Landsorganisationen i Sverige har registrerat 1,3 miljoner medlemmar samt att av övriga ca 400 000 organiserade lönearbetare och tjänstemän flertalet, icke minst på grund av funktionärernas merendels socialdemokratiska mantalsskrivning, torde känna samhörighet med detta läger. Jämte sina närskylda utgöra därför dessa

organiserade löntagare den största befolkningsgruppen. Förklaringen till att, fränsett bondeförbundet, folkpartiet och högern ändå hos oss vid val kunna mönstra så många anhängare, måste sökas i den omständigheten att, åtminstone i större orter, talrika arbetare rösta med de borgerliga partierna.

Detta fenomen är ännu mera påfallande i Storbritannien med dess långt intensivare industrialisering och urbanisering, där dessutom konsumentkooperationen — i Sverige politiskt neutral — är direkt ansluten till arbetarpartiet. Trots dessa handikap förmådde brittiska högerpartiet, men ej de avtynande liberalerna, att vid senaste val samla en miljon mera röster än Labour och återkomma till underhuset med en förstärkning av 42 mandat på dettas bekostnad. Högern har härmed numeriskt blivit landets största parti, och den nye premierministern sir Anthony Eden förfogar över en majoritet i underhuset på 60 mandat gentemot samtliga andra fraktioner. Det innebär en stor lättnad för den dagliga arbetsrutinen i underhuset att den tidigare prekära majoriteten av 16—18 mandat med de enskilda medlemmarnas nödtvungna närvaro vid ofta utdragna nattplena för att möta de voteringsmanövrer, varmed oppositionen ständigt sökte överraska, nu har ersatts av en stabilitet, som även motparten i själ och hjärta torde uppskatta.

Orsaken till den märkliga scenförändringen kan ej enbart vara att finna i större passivitet från Labourväljarnas sida. Förvisso sjönk röstningsfrekvensen från 83 procent 1951 till 77 procent i år, och minskningen drabbade Labour mest, men högerns ökning av sitt röstetal är otvivelaktigt ett bevis för väljarnas växande positiva inställning till detta parti. Det förnekas icke heller av motståndarna, som villigt erkänna, att Edens utrikespolitiska insatser, finansminister R. A. Butlers förtjänster om pundvalutans stärkta position och om den ekonomiska prosperiteten med alla kristidsrestriktioners avskaffande ävensom numera utrikesminister Harold Macmillans rekordprestation i sin föregående egenskap av minister för bostadsbyggena imponerat på väljarna. Lika enstämmigt framhålla alla klarsynta bedömare, att den olust, som den förbittrade fejden mellan Labourledningen och Bevan orsakat bland de djupa leden, avsevärt bidragit till bakslaget. Attlee och Morrison ha också genast offentligt utpekat Bevan som syndabock, och en annan av Labours mera prominenta företrädare, Woodrow Wyatt, som föll igenom, beklagar i sin kommentar: »Bevan skänkte tories över en miljon röster.» Sådant muller hådar stundande blix och dunder inom Labour. En strid anses trolig redan på höstens partikongress om det

blivande ledarskapet för partiet och för oppositionen i underhuset. Med sina 72 år anses måhända Attlee förbrukad, helst som Morrison och Gaitskell, hans närmaste män, ha svårt att förlåta honom den falska försoning han på tröskeln till valet mot deras protester åvägabragte med Bevan, vilken liksom under slutet av 1930-talet var på väg att åka ut ur både parlamentets grupp och parti. Denna taktiska gest genomskådades tydligen av de tidigare Labourväljare, vilka antingen stannade hemma eller röstade på högern och i någon mån även på liberalerna. Bevan aspirerar utan omsvep på successionen efter Attlee, men det kommer varken den nuvarande ledningen eller de flesta förtroendemän inom fackföreningsrörelsen att tolerera, även om partiet som 1931 skulle sprängas men denna gång från vänster av de radikala. Innan detta inbördeskrig utkämpats to the bitter end eller bilagts genom någon sorts provisorisk kompromiss, måste Labours aktionskraft mattas. En vapenvila har prövats genom en vädjan till Attlee av — Bevan själv att tills vidare kvarstå som partiledare och som ordförande i parlamentsfraktionen och därmed i labours »skuggkabinett», vartill Attlee som saktmodig »peacemaker» samtyckt. Bevan beräknar att den som härvidlag vinner tid, snart får ett naturens övertag gentemot den 67-årige närmaste rivalen Herbert Morrison.

Det är dock alltför enkelt att helt skylla Labours nederlag på Bevan och hans merendels intellektuella anhängare. Partiet hade också andra svåra blottor, framför allt genom bristen på ett positivt program. Bevan förargade sina fiender inom partiet och förskräckte de viktiga »floating votes» med sina krav på fortsatt socialisering och påstod i sin tur, att partiets håglöshet på denna kardinalpunkt föranledde arbetarnas fanflykt. Attlee och hans vänner hade likväl förstått, att fältropet om en »nationalisering», denna typiskt brittiska förskönande omskrivning för att beslöja socialiseringens faktum, icke längre hade samma agitatoriska attraktion som före storsegern sommaren 1945. Man hade upplevt socialiseringens förverkligande på åtskilliga områden, som avslöjat att statliga företag ingalunda blevo några ymnighetshorn till arbetarnas bästa. Följaktligen såg sig Labour nödgat att i valprogrammet begränsa sig till fordringar att »resocialisera» stålindustrien och landsvägarnas transportväsen, som Churchill-regeringen börjat avsocialisera, vilken nu med förtröstan kan fullföljas och enskilda kapitalägare uppmuntras till behövliga investeringar.

Ur denna synpunkt erbjuder det speciellt intresse, att självbesinningen inom den brittiska arbetarrörelsen bragt socialiseringen i

vanrykte. Inga tårar behöva spillas på denna brustna illusion! Socialiseringens spöke har vandrat österut för att där utmytna i despotisk statskapitalism och paralyserande planhushållning, som småningom måste vålla ett världshistoriskt sammanbrott. Från väster framtränga i stället den ekonomiska frihetens idéer, som i huvudsak redan dominera Västtysklands, Schweiz', Beneluxländernas och Italiens näringsliv samt är målet för Butlers politik. Det är löjeväckande att bevittna, huru som t. ex. i Sverige regeringsorganet Morgon-Tidningen i reportage från Schweiz energiskt blundar för sådana fundamentala fakta som den schweiziska francvalutans hårdhet och konvertibilitet samt hyresregleringens gradvisa avveckling.

När våra socialdemokratiska skribenter låtsas som om intet alternativ existerar till deras smygsocialisering med allsköns kontroll och förmyndarskap, vilja de heller icke låtsas om att tack vare den fria marknadshushållningen Förenta staternas skattebetalare kunnat med Marshallhjälpen och andra subventioner rädda Västeuropa från den ekonomiska undergång, som ingick i Moskvas kalkyler. Man får hoppas, att detta brittiska val blir en hälsosam läxa för de skandinaviska arbetarpartierna!

Jämväl i ett annat hänseende lämpar sig det nuvarande läget i Storbritannien till jämförande studier med våra förhållanden. I den berättigade glädjen över sin lyckosamma premierministerstart, som skickligt förberetts av Churchills väl tidanpassade avflyttning från Downing Street 10, blandade sig malört till följd av den utbrutna järnvägsstrejken i Storbritannien med överhängande hot att framkalla samma katastrofläge som den fackliga storstrejken 1926. Det är en lycka för landet att det nu styres av en regering med pålitligt stöd i underhuset och förmodligen i besittning av ett liknande mått av handlingskraft som tillstodde Baldwins regering att kväsa nyssnämnda stora arbetsinställelse. Med en inom fackföreningsrörelsen så betrodd arbetsminister som sir Walter Monckton är dock Eden angelägen att bevara kontakten med de fackliga förtroendemännen och konsultera Labour, före definitiva åtgärder att avvärja järnvägsstrejkens svårartade verkningar för hela nationen.

Hittills ha regeringens åtgärder bestått i att proklamera en »state of emergency» med 14 förordningar, vartill drottning Elizabeth gav sitt bemyndigande vid ett kronråd på drottning Victorias gamla skotska slott Balmoral, dit kabinettets medlemmar av privy council under ledning av lord Salisbury uppreste från London. Härigenom upphävdes de restriktioner för motortrafiken, som denna eljest är

underkastad, och tillgången på sådana vehiclar kan nu intensivare utnyttjas. För ett dylikt ingripande funnos prejudikat från den föregående Labourregeringen vid tvenne hamnarbetarstrejker, då även militär blev anlitad. Härifrån har Edens ministär tills vidare avstått men utkommenderat transportbilar från armén för att suppleras den järnvägstrafik som ännu förekommer. Samtidigt pågå strejker i sex av Storbritanniens största hamnar, vilket jämte järnvägsstrejken dagligen förvärrar läget för näringslivet med hämmad export och ökad arbetslöshet. Konflikterna äro icke vilda, dvs. icke stadgevidriga, men på det sättet elakartade att de utkämpas mellan skrämsligt rivaliserande fackförbund för järnvägspersonal och stuveriarbetare. De ogillas på den grund men icke för sin samhällsvådighet av brittiska LO:s ledning, som beredvilligt, i samförstånd med Monckton, söker utvägar för en uppgörelse i godo. Man frågar sig dock hur länge det ömtåliga nutida samhället skall låta sig toppridas av irrationella fackliga strider, vilka nu i Storbritannien hota den bräckliga betalningsbalansen och som biprodukter medföra från en rubbning av tidtabellen för parlamentets inkallande och trontalet till en sådan för brittiska förhållanden upp och nervänd ordning, att gardesregementenas parad på drottningens officiella födelsedag och kapplöpningarna på Ascot måste inhiberas.

För världen i övrigt har dock det brittiska valet sin största betydelse genom garantierna att Eden med nationens bemyndigande alltjämt kan medverka till Västerlandets ökade styrka gentemot kommunistblocket och stödja försöken till en mildring av motsättningarna med fredliga metoder. Inom hela Atlantpaksblocket har också hans viktoria hälsats med utomordentlig tillfredsställelse, och MacMillans ord vid stundande internationella överläggningar komma att väga tyngre än tidigare. Man bör dock icke förbise att denna pondus också är beroende av att med högerregeringens bestånd under maximalt fem år Labour icke kan nedpruta Storbritanniens militära beredskap, varmed partiet ville fresta vid valrörelsen genom svävande utfästelser om en förkortning av den tvååriga värnplikten. Samförståndet mellan USA och Storbritannien, som städse för Churchill varit den brittiska utrikespolitikens riktpunkt, har befästats varigenom Atlantpakten förlänats större styrka och stabilitet. Oavsett Adenauers lysande seger vid valen till förbundsdagen den 6 september 1953 har på sistone inget liknande valtillfälle som nu det brittiska varit ägnat att bereda de fria nationerna välbehövlig förtröstan på framtiden.